

Akran Anlaşmazlığında Uzlaşıcılık ve Yüksek Düzeyde Gerekçeli İnançlar Problemi

The Conciliatory View in Peer Disagreement and the Problem of Highly Justified Beliefs

Nusret Erdi Elmacı¹

¹(Araştırma Görevlisi), Pamukkale Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü,
Denizli, Türkiye

ORCID: N.E.E. 0000-0001-6621-6005

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Nusret Erdi Elmacı
Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Felsefe Bölümü, Denizli, Türkiye
E-mail/E-posta: nusreterdi71@gmail.com

Başvuru/Submitted: 27.04.2022
Kabul/Accepted: 14.06.2022
Online Yayın/Published Online: 22.06.2022

Citation/Atıf: Elmacı, Nusret Erdi. "Akran Anlaşmazlığında Uzlaşıcılık ve Yüksek Düzeyde Gerekçeli İnançlar Problemi" *Felsefe Arkivi- Archives of Philosophy*, 56 (2022): 113-129.
<https://doi.org/10.26650/arc.1109833>

ÖZ

Epistemik açıdan birbirine denk olan ya da denk olduklarını kabul eden öznelere aynı delillere dayanarak birbirine karşıt inançlar benimsemeleri akran anlaşmazlığı olarak adlandırılır. Böyle bir ihtilaf durumu karşısında hangi epistemik tutumun rasyonel olduğu tartışmalıdır. Uzlaşımçı yaklaşıma göre, bir akran anlaşmazlığında rasyonel olan reaksiyon öznelere kendilerinde bir kusur olduğunu düşünmeleri ve ihtilaf konusu inançlarını askıya almalarıdır. Buna karşın Lackey, akran anlaşmazlığı durumlarında öznenin kendisinden şüphe etmesi gerektiğini ileri süren uzlaşımçı teze karşı çıkar. Ona göre yüksek düzeyde gerekçeli inançlar söz konusuyorsa, öznenin kusuru karşısındakinde araması rasyonel bir reaksiyondur. O halde, özne başlangıçta epistemik bakımdan akranı kabul ettiği kişinin bundan böyle akranı olmadığına inanabilir. Bu nedenle, Lackey'e göre uzlaşımçı tez hatalıdır. Lackey'nin itirazına cevap olarak Christensen, yüksek düzeyde gerekçelendirilmiş inançlarla ilgili anlaşmazlıklarda Lackey'e hak vermekle birlikte, bunun uzlaşımçı yaklaşıma karşıt bir durum oluşturmadığını düşünmektedir. Ancak, Christensen'in bu savunması bir başka soruna yol açmaktadır. Problem şu ki, bazı durumlarda öznenin, karşısındakinin akranı olmadığına inanması uzlaşımçı görüşle uyumsuz bir sonuç verir. Dolayısıyla, anlaşmazlığa rağmen hangi durumlarda benimsenen inancın korunabileceğinin netleştirilmesi gerekmektedir. Bu makalede, yüksek düzeyde gerekçeli inançların, öznelere için karşısındakinin akranı olmadığına inanmayı her zaman makulleştiren bir sebep sunmadığı ileri sürülecektir. Böylece, Christensen'in savunmasının revize edilmesi gerektiği gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akran Anlaşmazlığı, Uzlaşımçı Görüş, İkinci Düzey Deliller, Epistemik Sarsıcı, Rasyonel Tutum

ABSTRACT

Peer disagreement refers to subjects who are epistemically equivalent or accept being equivalent to each other who then adopt opposing beliefs based on the same evidence. Which epistemic attitude is rational is debatable in the face of such

a conflict. According to the conciliatory approach, the rational reaction in a peer disagreement is that the subjects think they have a flaw in themselves and suspend their conflicting beliefs. However, Lackey (2010) opposed the conciliatory thesis that the subject should doubt themselves in the case of peer disagreement. According to Lackey, the rational response for a subject with highly justified beliefs would be to look for fault in the other person. Then, the subject may believe that the person who had initially been accepted as epistemically equal would no longer be considered a peer. Therefore, according to Lackey, the conciliatory thesis is erroneous. In response to Lackey's objection, Christensen (2011) agreed with Lackey with regard to disagreements being about highly justified beliefs but did not feel that this contradicted the conciliatory approach. However, this defense from Christensen raises another problem: In some cases, the subject's belief that the other person is not a peer yields a result that is inconsistent with the conciliatory view. Therefore, which situations this belief can be preserved despite the conflict needs to be clarified. This article argues that highly justified beliefs do not always provide a justifiable reason for subjects to believe the other person is not their peer. In this way, the study will attempt to show that Christensen's defense needs to be revised.

Keywords: peer disagreement, conciliatory view, second order evidence, epistemic defeater, rational attitude

EXTENDED ABSTRACT

Peer disagreement involves a situation of conflict between subjects who are epistemically indistinguishable or who consider each other to be equals and have no reason to consider each other to be flawed. Controversy arises over what kind of attitude epistemic peers who have different beliefs should display despite starting from the same evidence. In the face of this problem about what is rational, two basic solutions are encountered. According to the conciliatory approach, the rational attitude in the case of a peer disagreement is that the subjects suspend their disagreement of beliefs or lower the level of confidence in these beliefs. The view that opposes this and is expressed as steadfast argues that the subjects can maintain their beliefs rationally despite the disagreement.

This idea of the conciliatory view, which argues as a general thesis that maintaining a belief that is the subject of debate in peer conflict is unreasonable has two basic grounds: (i) Conflict itself is an epistemic defeater and undermines the epistemic status of the subjects' initial beliefs, and (ii) After conflict has arisen, subjects are unable to refer to the evidence of their first-order beliefs in determining their epistemic attitudes.

Lackey (2010) argued the general thesis of the conciliatory view to be flawed in some cases. People have beliefs that are highly justified and that cannot be reasonably explained as disagreement. A state of disagreement in the face of such beliefs indicates that one of the subjects has a rather peculiar mental disorder. If the subject is able to believe that they do not have a mental disorder because of their own personal information, they can reasonably believe that the other person has the problem. According to Lackey, the subject may therefore believe that the other person is no longer their epistemic peer in the face of highly justified beliefs and can rationally continue to maintain the belief in question.

Lackey argues that even if (i) is true, some beliefs' level of justification can defeat the higher order (second-order) defeater, which is the disagreement itself. Although Christensen (2011) found this idea to be correct, he argued that this does not pose a problem for the conciliatory

approach. According to Christensen, highly justified beliefs also possess some good reason to consider these beliefs to be rational. In other words, these beliefs have positive character higher-order evidence (+HOE) and can neutralize the confounding role of negative character higher-order defeaters (-HOE), which is the conflict itself. In such cases, the subject can maintain their original belief, and the conciliatory view does not take a position against it.

Although Christensen seems correct in this regard, higher-order evidence of positive character poses a problem in some cases for the conciliatory thesis, because +HOE is a reason why subjects consider each other as peers in some cases. For example, people who are experts in a subject or in a position to seek expert opinion may not only have some evidence for their first-order beliefs but also some reason to believe their beliefs to be rational. Moreover, two subjects who believe each other to be experts should share these reasons (i.e., +HOE) with each other or be aware that they may have such reasons. Otherwise, they are not able to be in an epistemic position where they can accept each other as peers.

The problem is that, if +HOE can eliminate the higher-order defeater in the case of highly justified beliefs, this should also be true in expert disputes as well, because experts may also have highly justified beliefs or believe they are highly justified. However, +HOE is one of the reasons they consider each other as peers and thus cannot be a reason for not accepting each other as peers upon a disagreement. This is a clear circularity error and thus (ii) is violated. Moreover, if both subjects can reasonably maintain their beliefs because of the +HOE, the conflict situation would not disappear, and this means an understanding that is contrary to the conciliatory approach. Still, the conciliatory view can solve this problem by arguing that positive higher order evidence can be a defeater over negative higher evidence as long as they are not the reasons why the subjects consider each other as peers.

Giriş

Epistemolojinin konularından birisi rasyonalitenin doğasıdır. Rasyonalitenin doğasıyla ilgili bir tartışma alanı olan akran anlaşmazlığı, gerçek bir anlaşmazlık karşısında epistemik tutumların ne olması gerektiği üzerinedir.¹ İdealize edilmiş bir anlaşmazlık türü olan akran anlaşmazlığında, problem şu ki, epistemik açıdan akran olan ya da başka bir ifadeyle epistemik ikiz olarak görülebilecek kişiler bir uyumsuzluk halinde olduğunda, özneler için hangi epistemik tutumun rasyonel olduğunu belirlemek güç görünmektedir.

Bu güçlüğü'nin sebebi gerçek bir anlaşmazlık durumu ile görünürde bir anlaşmazlık arasındaki ayrımda kendisini gösterir. İletişim halindeki öznelerin bir anlaşmazlık içinde olması yaygındır. Bir konu hakkında uyuşmayan fikirlerin ortaya atılmasıyla kişiler arasında bir ihtilaf meydana gelir. Böyle durumların görülmesinin pek çok sebebi olabilir.² Ancak, epistemik açıdan bu tür durumlar her zaman gerçek bir anlaşmazlık örneği değildir. Çünkü bazı durumlarda anlaşmazlık halinde olmak kaçınılmazdır. Şöyle ki, bazen tartışma konusuyla ilgili belirleyici olan unsurlar başından itibaren uzlaşmazlığa yol açmaya gebedir. Bu tür unsurlar, farklı kriterleri benimsemek, farklı algılara sahip olmak ya da eldeki enformasyonlar bakımından aynı düzeyde olmamak vb. olabilir. Eğer iki özne arasındaki anlaşmazlığın sebebi epistemik durumlarındaki farklılık ise buradaki uyumsuzluk durumu görünürde bir anlaşmazlıktır. Bunun nedeni, buradaki anlaşmazlığın ortaya çıkmasının aslında üzerinde tartışılan konuyla ilgili olmamasıdır. Gerçek ya da diğer bir deyişle epistemik bir anlaşmazlık durumundan bahsedilebilmesi için tartışan tarafların benzer bir epistemik seviyeye ve delilsel anlamda aynılığa sahip olması gerekir. Aksi halde, anlaşmazlık halinde olunması kaçınılmazdır; ama bu anlaşmazlığın sebebi delil ve tartışılan konu arasındaki ilişkiden ziyade öznelerin arasındaki epistemik asimetridir.

Görünürde bir anlaşmazlık olarak bahsi geçen, asimetrik özneler arasındaki ihtilaf durumlarında rasyonel olan tavrın ne olması gerektiği daha az tartışmalıdır. Bazen öznelerin delilleri farklıdır ya da bazen mental durumları. Örneğin bir özne, farklı fikirde olduğu kişiyi uzman görüyor ya da bilişsel kapasitesinin kendisinden aşağıda olduğunu düşünüyor, epistemik tutumunu belirleyen tartışılan konu değil karşısındakıyla ilgili fikirleri olur.³ Bir başka açıdan, diyelim ki özne karşısındakini kendisiyle aynı epistemik düzeyde görüyor, ama tartışma esnasında karşısındaki öznenin uykusuz, yorgun vs. olduğunu düşünüyor olsun. Öyleyse özne, ihtilaf halinde olmanın nedenini tartışılan konunun dışındaki sebeplere bağlayabilir. Bu gibi durumlarda, özneler epistemik anlamda asimetriktir veya asimetrik olduğuna inanabilirler. Bundan dolayı, öznelerin anlaşmazlık halinde olmanın sebeplerini bu asimetride aramaları doğaldır. Ancak, eğer öznelerin epistemik açıdan aynı olmadıklarını düşünmek için bir sebepleri

1 Bu makalede akranlar arasındaki anlaşmazlıklar üzerinde durulmaktadır. Diğer türden anlaşmazlıklar ve bunlarla ilgili tartışmalar hakkında bir sunum için bkz. Bryan Frances, "Disagreement", *The Routledge Companion to Epistemology*, Ed. S. Bernecker ve D. Pritchard, (New York: Routledge, 2011), 68.

2 Örneğin, bir eylem söz konusu olduğunda neyin yapılması gerektiğiyle ilgili ya da otobüsün kalkış saatinin kaç olduğu gibi gündelik konular hakkında farklı inançlar benimsenebilir. Bazen ise beğeniler birbirleriyle uyuşmaz ve bundan dolayı insanlar tartışma halinde olabilirler.

3 Frances, "Disagreement", 68.

yoksa bu özneler birer epistemik akrandır. Dolayısıyla, bu öznelerin aynı delillerden yola çıkarak birbiriyle uyumlu olmayan inançlara sahip olması, epistemik akranların arasındaki bir anlaşmazlık durumunu gösterir.⁴

Epistemik akranlar arasındaki uyuşmazlıklarda rasyonalitenin neyi gerektirdiği konusundaki tartışma, taraflar arasında epistemik açıdan bir fark olmaması karşısında rasyonel olanı neyin belirleyeceğiyle ilgilidir. Bir akran anlaşmazlığı halinde, öznenin karşısındakinin hatalı olduğunu rasyonel bir şekilde savunabilmesi için güçlü bir sebebe sahip olması gerekir. Buna karşın, epistemik aynılığı paylaşan ya da en azından böyle olmadıklarına dair bir delili olmayan öznelerin elinde bu tür bir sebep yok görünmektedir. Bu nedenle, uzlaşmacılık olarak adlandırılan yaklaşıma göre, akranlar arasındaki ihtilaf durumları öznelerin kendisinden şüphe duyması için bir sebeptir. Yani, bir özne başlangıçta akranı kabul ettiği özneye bir anlaşmazlık haline girmişse, bu ihtilaf hali, öznenin yalnızca kendisinde kusur aramasına bir dayanak oluşturabilir.

Buna karşın, aşağıda daha detaylı tartışılacağı gibi, Lackey bu yaklaşıma itiraz eder ve uzlaşmacılığın bu genel tezinin her zaman doğru epistemik reaksiyonu sağlamadığını düşünür. Çünkü öyle inançlarımız vardır ki, karşımızdakini akran kabul etsek bile bunlardan vazgeçmemiz pek de akla yatkın değildir. Lackey, yüksek düzeyde gerekçeli inançlar olarak söz ettiği bu tür anlaşmazlık durumlarında öznenin, rasyonel bir şekilde anlaşmazlığın ortaya çıkmasının sebebini karşısındakinde arayabileceğini iddia eder. Fakat, Christensen yüksek düzeyde inançlarla ilgili anlaşmazlık durumlarında Lackey'nin görüşünün doğru olduğunu, ama bunun zaten uzlaşmacılığın tezlerine karşıt bir örnek oluşturmadığını savunur.

Christensen bu konuda haklı olsa bile, Lackey'e karşı yaptığı savunma uzlaşmacılık için bir başka probleme kapı açmaktadır. Çünkü uzmanlar ya da filozoflar arasındaki tartışmalarda, özneler kendi inançlarının doğruluğuna oldukça güvenebilirler. Yani, yüksek düzeyde gerekçeli inançlara sahip olabilirler. Yine de bu, karşısındaki özneyi kendilerine eşdeğer görmedikleri anlamına gelmez. Her ne kadar kendi inançlarının oldukça güvenilir olduğunu düşünüyor ve bunun için iyi sebeplere dayanıyor olsalar da özneler akran kabul ettikleri kişilerin de kendileri kadar dikkatli, konuya vakıf ve donanımlı olduğuna baştan inanabilir. Zaten böyle olmasaydı, gerçek bir anlaşmazlık durumundan söz edilemezdi. O halde, uzmanlar da yüksek düzeyde gerekçeli inançlara sahip olabilirler; ancak bu, anlaşmazlık halinde olmalarının akran olmadıklarına inanmayı makulleştirdiğini göstermez.

Bundan dolayı, anlaşmazlığın ortaya çıkmasından önce ya da sonra, akran olup olmamakla ilgili verilecek hükmün tartışma konusu inancın gerekçelendirme düzeyiyle bir ilgisi olmamalıdır. En azından, uzlaşmacı tez için bu gereklidir ve Christensen'in savunması bu konuda problem doğurmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu probleme ilişkin bir çözüm önerisi denenerek uzlaşmacı yaklaşıma Lackey tarafından yapılan itiraz karşılanmaya çalışılacaktır. Makalenin ilk bölümünde akran anlaşmazlığı konusu ve uzlaşmacı yaklaşımın ana hatları tanıtılacaktır. İkinci

4 Gerçek bir anlaşmazlık durumu hakkında benzer bir sunum için bkz. Richard Feldman, "Epistemological Puzzles about Disagreement", *Epistemology Futures*, Ed. S. Hetherington, (Oxford: Oxford University Press, 2006), 216; Jonathan Matheson, *The Epistemic Significance of Disagreement*, (New York: Springer, 2015), 19.

bölümde, Lackey'nin uzlaşıcılığa yönelttiği itiraz ve Christensen'in savunması incelenecektir. Birbirini epistemik akran kabul eden öznelerin uyumsuzluğu halinde, özneler için makul olanın inançlarını sürdürmemeleri olduğunu bir genel tez olarak savunan uzlaşımçı görüşe karşı Lackey, temel matematik gibi tartışma konusu olmaktan uzak görünen inançlar için bu tezin hatalı bir rasyonalite anlayışı sunduğunu iddia eder. Christensen ise, Lackey'nin iddiasının aksine, uzlaşıcılığın her akran anlaşmazlığında böyle bir tezi savunmadığını düşünmektedir. Makalenin son bölümünde Christensen'in bu düşüncesinin uzman anlaşmazlıkları karşısında uzlaşımçı yaklaşım için problem oluşturduğu gösterilecektir. Çünkü eğer gerçek bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda uzlaşımçı reaksiyon tartışma konusu inançtan şüphe duymayı gerektiriyorsa, yüksek gerekçeli inançlarla ilgili bir anlaşmazlık örneği olan uzman anlaşmazlıklarında da aynı reaksiyon rasyonel olmalıdır. Bu nedenle, Christensen'in savunması haklı olmakla birlikte, bazı durumları ayırt etmek için revize edilmelidir.

1. Akran Anlaşmazlığı ve Uzlaşıcılık

Akran anlaşmazlığından bahsedebilmek için tartışma halindeki öznelerin birbirlerini epistemik bakımdan görmezden gelebilecekleri sebeplere sahip olmamaları gerekir. Eğer öznenin, karşısındakinin kusurlu olduğunu düşünebileceği bir sebebi veya karşısındakinin epistemik durumu hakkında bir önyargısı varsa, öznenin anlaşmazlığın ortaya çıkmasından sonraki tavrını bu sebep ya da önyargı belirler. Dahası, öznelerin ihtilafa sebep olan konuyla ilgili aynı delillere sahip olmaları gereklidir. Aksi halde anlaşmazlığın sebebi inançların dayandıkları deliller olur ve ihtilaf halinde olmak anlaşılabilir bir durum olarak görülmez. Dolayısıyla, özneler hem bilişsel seviyeleri bakımından hem de sahip oldukları deliller bakımından birbirlerini aynı konumda görmelidirler. Bu nedenle, akran anlaşmazlığı için iki konuda eşitlik gerekli görülmektedir. Birincisi, delilsel anlamda epistemik eşitliktir. Eldeki verilerin ortak olması, karşılıklı olarak tarafların birbirinin argümanlarını biliyor olması gibi tartışma konusu olan inancın sebepleriyle ilgili eşitliktir. İkincisi ise mental anlamda epistemik eşitliktir. Tartışma halinde olan kişilerin, birbirlerinin epistemik yeteneklerinin aynı olduğuna inanması ve karşısındakinin ya da kendisinin kusurlu olduğunu düşündürecek bir sebebinin olmaması bakımından eşitliktir.⁵ Lackey'nin ifadesiyle⁶ birincisi "delilsel eşitlik" ikincisi ise "bilişsel eşitlik" olarak adlandırılabilir.⁷ Aşağıda böyle durumlara yönelik bir örnek sunulmaktadır:

Restoran

İki arkadaş sıklıkla restoranda yemek yer ve gelen hesabın %20'sini bahşiş olarak bırakacak şekilde kişi başına düşen para miktarını hesaplarlar. Çoğu zaman hesabı

5 Detaylı bir sunum için bkz. Thomas Kelly, "The Epistemic Significance of Disagreement", *Oxford Studies in Epistemology*, Ed. T. S. Gendler ve J. Hawthorne, c. 1, (New York: Oxford University Press, 2005), 175; Feldman, "Epistemological Puzzles About Disagreement", 219; David Christensen, "Epistemology of Disagreement: The Good News", *The Philosophical Review* 116, No 2 (2007): 188.

6 Jennifer Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", *Social Epistemology*, Ed. A. Haddock, A. Miller, ve D. Pritchard, (New York: Oxford University Press, 2010), 302.

7 Bu iki eşitlik, yalnızca spesifik bir konuyla ilgilidir. Yani, burada kastedilen her durum ve her konu hakkında öznelerin böyle bir eşitlik durumuna sahip olmaları değildir.

akıllarından yapmakla birlikte, geçmişte anlaşmazlığa düştükleri durumlarda hesap makinesi ile hesaplamayı kontrol etmiş ve haklı olmak konusunda eşit düzeyde sonuç almışlardır. Ayrıca birbirleri hakkında hata yaptıklarını düşündürecek (yorgunluk, içki vs. gibi) herhangi bir sebepleri yoktur. Nihayetinde birisi hesaplamasının sonucunu 43 dolar bulurken diğeri 45 dolar bulur.⁸

Restoran örneğinde tarafların anlaşmazlık halinde oldukları konu hesaplamasının sonucudur. Farklı bir sonuca ulaşmalarının burada problem edinilmesinin sebebi iki öznenin de aynı delillerden yola çıkarak bu sonuca ulaşmalarıdır. Bu tür durumlarda, anlaşmazlık konusu olan inancın dayandırıldığı deliller birinci düzey delillerdir. Birinci düzey deliller, bir inancı oluştururken bu inancın doğruluk değeriyle, yani doğru ya da yanlış olduğuna inanmakla ilgili olan deliller olarak karakterize edilmektedir. Örneğin, bir P inancının doğru ya da yanlış olduğuna inanmak için dayanılan deliller E ise, burada E, birinci düzey (first-order) delildir. Bununla birlikte, birbirlerinin epistemik seviyelerini aynı düzeyde kabul ederek, karşısındakinin akranı olduğuna inanan öznelere ihtilaf halinde olmasıyla bir başka delil daha ortaya çıkmaktadır. Bu delil, anlaşmazlık durumunun kendisidir. Çünkü anlaşmazlık halinde olunması demek, en az bir öznenin hatalı bir sonuca ulaştığı anlamına gelir. Fakat, akran anlaşmazlığında tarafların karşısındakinin kusurlu olduğunu düşünmek için bir sebebi yoktur. Bu nedenle, bazı görüşlere göre akran anlaşmazlığı halinde ihtilafın ortaya çıkması, öznelere kendilerinde bir kusur olduğunu düşünmek için iyi bir sebep teşkil eder. Öznenin kendi akıl yürütmelerinde ya da inancını dayandırdığı delillerinde bir problem olduğunu düşündürecek bu tür delillere ikinci düzey (second-order / higher-order) deliller denilmektedir.⁹

Christensen ikinci düzey delillerin¹⁰, öznenin epistemik işlevinde bir bozukluğa inanmasını makul kılan deliller olduğunu ve bu nedenle, öznenin inançlarını hatalı şekilde oluşturduğunu düşünmesini rasyonelleştirdiğini öne sürer.¹¹ Örneğin, bir doktor hastasına teşhis koymuş olsun. Böylece, doktor eldeki veriler ışığında hastanın durumuyla ilgili bir inanca sahiptir. Daha sonra, varsayalım doktor çok uzun süredir uykusuz bir şekilde çalıştığını fark eder. Böyle bir durumda, doktorun uykusuzluk ve yorgunluk sebebiyle kendi mental hali hakkında edindiği enformasyon, hastaya koyduğu teşhisle ilgili ikinci düzey bir delil oluşturur. Çünkü doktorun kendi mental halinin olumsuz olduğuna işaret eden delil, aynı zamanda doktorun hastasına teşhis koyarken içinde bulunduğu epistemik durumla ilgilidir. Bundan dolayı, eğer doktor uykusuzluğunun bilişsel durumunu olumsuz etkilediğine inanıyor ya da inanması rasyonel bir tutumsa, bu bilişsel

8 David Christensen, "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism", *Philosophers Imprint* 11, No 6 (2011): 2.

9 David Christensen, "Higher-Order Evidence", *Philosophy and Phenomenological Research* 81, No 1 (2010): 188; Richard Feldman, "Respecting The Evidence", *Philosophical Perspectives* 19 (2005): 97; Mattias Skipper ve Asbjørn Steglich-Petersen, *Higher-Order Evidence: New Essays* kitabına giriş, Ed. Mattias Skipper ve Asbjørn Steglich-Petersen, (New York: Oxford University Press, 2019), 1.

10 Çağdaş Epistemoloji literatüründe ikinci düzey deliller, "second-order" ya da yaygın olarak aynı tür delillere karşılık "higher-order" şeklinde ifade edilmektedir. Aslında, "higher-order evidence" kullanımı son yıllarda genel kabul görmüş olsa da Türkçe kullanım açısından ikinci düzey deliller ifadesinin konuyla bağlamında daha anlaşılır olacağı düşünüldüğünden bu makalede ikinci düzey deliller ifadesi tercih edilmektedir.

11 Christensen, "Higher-Order Evidence", 186.

durumda yaptığı teşhislerin de şüpheli olduğuna inanmalıdır. Dolayısıyla, aslında hastaya konulan teşhisle doğrudan bir bağlantıya sahip olmayan bir delil, dolaylı olarak bu teşhisin epistemik statüsüne yönelik bir etkiye sahip olur.

Bu noktada belirtilmelidir ki, ikinci düzey delillerin rasyonalitenin doğası üzerindeki rolü oldukça tartışmalıdır.¹² Bazı görüşler bahsi geçen türdeki ikinci düzey delillerin inançlar üzerinde epistemik bir rolü olduğunu savunurken, bazıları buna karşı çıkar. Akran anlaşmazlığında rasyonel tutumun ne olması gerektiği konusunda da tartışan tarafların arasındaki çekişme, temelde ikinci düzey delillerin rolüyle ilgilidir. Şöyle ki, anlaşmazlığın kendisi, ikinci düzey delil olarak öznenin kendisinden şüphe etmesi için iyi bir delil ise, bu durumda epistemik bir sarsıcı olarak işlev kazanır. Bir epistemik sarsıcı, eldeki pozitif statülü bir inancın yeni bir delil ile bu statüsünü kaybetmesidir.¹³ Diyelim ki, bir E delili P'yi gerekçelendirsin. Yani, E'ye dayanarak oluşturulan P inancı gerekçeli bir inançtır. Daha sonra edinilen bir X enformasyonu, E ile bir arada düşünüldüğünde P'nin artık gerekçeli bir inanç olmadığına delil sağlıyorsa, P'nin başlangıçtaki statüsü sarsılmıştır. Eğer ikinci düzey delil olarak anlaşmazlığın kendisi bir epistemik sarsıcı ise akran anlaşmazlığı durumlarında da öznenin kendi inancının kusurlu bir sürecin sonucu olduğuna inanmasıyla özne artık başlangıçtaki inancını, yani anlaşmazlık durumunu fark etmeden önceki inancını sürdürmez. Buna karşın, öznenin kendisinden şüphe duyması için iyi sebepleri olmasına rağmen rasyonel bir şekilde inancını korumaya devam etmesi mümkünse, ikinci düzey delillerin sarsıcı rolü reddedilebilir. Dolayısıyla, akran anlaşmazlığı üzerine yapılan tartışmada temel olarak iki pozisyon bulunmaktadır.¹⁴ Uzlaşımçı (conciliatory) görüş, ikinci düzey delillerin bir sarsıcı rolü olduğunu kabul eder ve anlaşmazlık durumunun öğrenilmesiyle birlikte öznelerin artık başlangıçtaki inançlarını sürdürmemesi ya da bu inanca duydukları itimat düzeyini düşürmeleri gerektiğini ileri sürer.¹⁵ Bu görüşün karşısında yer alan uzlaşmazcı (steadfast) yaklaşım ise ikinci düzey delillerin sarsıcı rolünü kabul etmez ve rasyonel bir şekilde anlaşmazlığın sürdürülebileceğini savunur.¹⁶

Uzlaşmazcılığa göre, akranlar arasında bir uyumsuzluk halinde anlaşmazlık durumu rasyonel bir şekilde sürdürülebilir. Çünkü anlaşmazlığın kendisi olan ikinci düzey delil, öznenin birinci düzey inancının sebepleri tarafından bertaraf edilebilir. Eğer aynı delillerden karşısındaki öznenin farklı bir sonuca ulaşması bir ikinci düzey delilse, öznenin bu delillere dayanarak akranından farklı bir sonuca ulaşması da bir ikinci düzey delildir. Böylece, akranın ulaştığı sonucun farklı olması ile kendi ulaştığı sonucun farklı olması gerçeği karşısında öznenin ikinci düzey delilleri birbirini dengeler ve öznenin rasyonel tutumu için başvuracağı tek delil birinci düzey delilleri olur.¹⁷ Christensen, bu analizin hatalı olduğunu düşünür. Çünkü bu tür durumlar üçüncü şahıs

12 Bu makalede, ikinci düzey delillerin doğasıyla ilgili ayrıntılı bir sunum yapılmayacak, makalenin kapsamı akran anlaşmazlığı ile sınırlı tutulacaktır. İkinci düzey delillerle ilgili bir tartışma için bkz. Maria Lasonen-Aarnio, "Higher-Order Evidence and The Limits of Defeat", *Philosophy and Phenomenological Research* 88, No 2 (2014): 314-45.

13 Thomas Grundmann, "Defeasibility Theory", *The Routledge Companion to Epistemology*, Ed. S. Bernecker ve D. Pritchard, (New York: Routledge, 2011), 156.

14 Matheson, *The Epistemic Significance of Disagreement*, 14-16.

15 Christensen, "Epistemology of Disagreement: The Good News", 196; Feldman, "Respecting the Evidence", 100.

16 Kelly, "The Epistemic Significance of Disagreement", 189-90.

17 Kelly, "The Epistemic Significance of Disagreement", 189-90.

bakış açısından değil, her öznenin kendi perspektifinden değerlendirilebilir. Bir anlaşmazlık karşısında öznenin tek gerçeği, karşındakinin farklı bir sonuca ulaşmış olmasıdır. Buna rağmen, kendisinin ulaştığı sonucun doğru olduğuna inanması için özne, birinci düzey delillerine başvuracak olursa, döngüsellik problemiyle yüzleşir.¹⁸

Uzlaşımçı yaklaşıma göre, akran anlaşmazlığında ikinci düzey delillerin birinci düzey inançlar üzerinde sarsıcı gücünün olmaması için öznelerin ya delilsel ya da bilişsel simetrisini bozabilecek bir unsurun olması gerekir.¹⁹ Eğer akranlar arasındaki epistemik simetrisinin olmadığına yönelik bir delil veya sebep söz konusu değilse, öznelerin kendilerinde bir hata aramak için güçlü bir sebebi vardır ve Feldman'ın vurgusuyla²⁰ özne “delile saygı göstermelidir”. Varsayalım, anlaşmazlık durumunun fark edilmesinden sonra özne inancını sürdürmeye devam etsin. Bunu hangi gerekçeyle yapabilir? Christensen, bunun ancak birinci düzey delillere dayanarak yapabileceğini, ama böyle bir durumda öznenin döngüsellik hatasına düşeceğini ifade eder.²¹ Çünkü özne, anlaşmazlık konusu olan inancını sürdürmeye devam edebilmek için bu inancın dayandığı delillere yeniden başvurmak zorundadır. Yani, zaten tartışma konusu yapılan inancın delilleri, bu inancın rasyonel olduğunu savunmak için yeniden bir dayanak noktası yapılır ve bu durum kötü bir epistemik tutum anlamına gelir. Bu nedenle, Christensen ikinci düzey deliler karşısındaki epistemik reaksiyonun başlangıçtaki delillerden bağımsız olması gerektiğini ileri sürmektedir.²²

Bir başkasının P hakkında ifade ettiği inancın epistemik güvenilirliğine vereceğim değeri, P hakkındaki inancımı nasıl değiştireceğimi (ya da değiştirip değiştirmeyeceğimi) belirlemek için değerlendirirken, P'ye yönelik başlangıçtaki inancımın arkasındaki sebeplere dayanmamalıyım.

“Bağımsızlık prensibi” olarak ifade edilen bu ilke, yukarıda da ifade edildiği gibi, akranlar arasındaki epistemik simetriyi kırabilecek bir delilin olmadığı yerde, epistemik tavrı belirleyenin anlaşmazlığın kendisi olacağını dile getirir. Böylece, ikinci düzey delilin sarsıcı rolünün rasyonel bir şekilde görmezden gelinemeyeceğini savunur. Dolayısıyla, uzlaşımçılık için ihtilafın ortaya çıkmasından sonra öznenin epistemik tutumu birinci düzey delillerine dayanamaz. Anlaşmazlığın kendisi olan ikinci düzey delil, öznenin kendinden şüphe duymasına sebep olan deliller olarak bir epistemik sarsıcıdır ve bu delile reaksiyon gösteren özne doğal olarak inancında ısrar etmekten vazgeçmelidir.

2. Şüphe Duyulması Zor İnançlarda Uzlaşımçılık

Lackey, uzlaşımçılığın bir genel tez olarak iddia ettiği, akran anlaşmazlığı durumlarında ikinci düzey delilin sarsıcı güce sahip olduğu düşüncesine itiraz etmektedir.²³ Ona göre, *Restoran* örneği ve benzer türdeki anlaşmazlık durumları, yanılma ihtimali oldukça mümkün olan durumlardır ve

18 Christensen, “Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism”, 5-6.

19 Lackey, “A Justificationist View of Disagreement’s Epistemic Significance”, 299-300.

20 Feldman, “Respecting The Evidence”, 100.

21 Christensen, “Higher-Order Evidence”, 196.

22 Christensen, “Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism”, 2.

23 Lackey, “A Justificationist View of Disagreement’s Epistemic Significance”, 310.

uzlaşıcılık böyle durumlar için rasyonel bir seçenek gibi görünmektedir. Fakat, inançlarımızda yanılma potansiyelimiz her zaman bu kadar olası değildir. Bazen bir inancın gerekçelendirmesi oldukça güçlüdür. Gerekçelendirme düzeyi yüksek olan inançlar, ikinci düzey sarsıcı delilleri bertaraf ederek anlaşmazlık durumunun kendisine karşı bir sarsıcı rolü oynayabilir. Şöyle ki, bazı anlaşmazlık konuları öyle inançlar hakkında olabilir ki, bu inançlar üzerinden anlaşmazlığa düşmek öznenin karşısındakinde bir kusur olduğuna inanmak için sebep teşkil eder. Böylece, özne başlangıçta inandığı bilişsel ve delisel eşitlik durumunun aslında hatalı olduğuna, karşısındakinin akranı olmadığına makul bir şekilde inanabilir. Lackey'nin bu duruma verdiği örnek aşağıdadır:

Yol Tarifi

On beş yıldır Chicago'da yaşıyorum ve şehir merkezine oldukça aşinayım. Yemekten hoşlandığım pek çok restoran arasında, Michigan Bulvarındaki My Thai favorilerim arasındadır. Komşum Jack, on beş yıl önce benimle aynı apartmana taşınmış ve şehre aşinalık konusunda benim gibi yeterlidir. Çeşitli yerlerde birbirimize rastlamamız alışılmadık bir durum değildir ve My Thai de onlardan birisidir. Bugün onu apartmana gelirken gördüğümde, Michigan Bulvarındaki My Thai'den geldiğimi söyledim ve buna karşılık bana, My Thai'nin Michigan Bulvarında değil, State Sokağında olduğunu söyledi. Bu anlaşmazlıktan önce ne Jack ne de benim, hafızalarımızın bir şekilde yetersiz olduğunu düşünmek için bir sebebimiz yoktur. Ayrıca ikimizde Chicago hakkında bilgi söz konusu olduğunda haklı olarak birbirimizi akran olarak görmekteyiz.²⁴

Yol Tarifi ya da benzer durumlarda Lackey, gerekçelendirme düzeyi oldukça yüksek inançların söz konusu olduğuna dikkat çeker.²⁵ Bu nedenle, özne haklı olarak inancında bir kusur aramayabilir. Çünkü anlaşmazlık durumu gerekçelendirme düzeyi böylesine yüksek inançlara güvenmemeyi makulleştiren bir gerekçe değildir. Aksine, bu tür bir senaryoda anlaşmazlık durumunun ortaya çıkmasının en akla yatkın açıklaması öznenin akranı kabul ettiği kişide bir problem olduğudur. Dolayısıyla, Lackey'e göre yüksek gerekçeli inançlarla ilgili anlaşmazlık durumlarında, anlaşmazlığın kendisi olan ikinci düzey delilin sarsıcı rolü kırılır.²⁶ Şöyle ki, bu tür durumlarda tek makul açıklama öznelerden en az birisinde bir tür tuhaflık ya da bilişsel olarak kusurlu bir durumun olduğudur. Ancak, bu tuhaflık ya da kusur, restorandaki hesaplama örneğindeki gibi basit bir hesaplama hatası değildir. Bu derece güçlü bir biçimde gerekçelendirilmiş bir inanç hakkında hatalı sonuca ulaşmak için çok daha ciddi bir mental bozukluğa sahip olunması gerekir. Eğer özne, kendisinin bu tarz bir mental bozukluğa sahip olmadığına inanabilecek bir epistemik pozisyondaydı, örneğin bir ilaç almadıysa ya da psikolojik bir rahatsızlığı olduğundan kuşku duyacağı bir şeyler bulunmuyorsa, problemlinin karşısındakine olduğuna makul bir şekilde düşünebilir. Lackey'nin deyişiyle, "kişisel enformasyon" bahis konusu türden anlaşmazlık durumlarında ikinci düzey delilin sarsıcı gücünü bertaraf edebilir.²⁷

24 Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", 308-9.

25 Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", 308.

26 Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", 309-10.

27 Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", 310.

Lackey, gerekçelendirme düzeyi yüksek inançlarla ilgili anlaşmazlık durumlarında hem anlaşmazlığın kendisi olan ikinci düzey delilin sarsıcı rolü olamayacağını hem de öznenin birinci düzey inancının delillerine başvurmasının makuliyeti sebebiyle bağımsızlık prensibinin rasyonel tutum konusunda genel bir tez olamayacağını öne sürmektedir. Buna karşın, Christensen'a göre, Lackey'nin iddiası uzlaşımçılık için bir problem olmadığı gibi, bağımsızlık prensibine karşı bir argüman da oluşturmamaktadır.²⁸ Bu tür örnekler, Christensen'ın deyişiyle "aşırı biçimde yüksek rasyonel güven" duyulan durumlardır. Yukarıdaki *Restoran* örneğinde, eğer öznelardan birisi hesaplamasını dikkatlice yapsa ve sonucu defalarca kontrol edecek olsa, *Yol Tarifi* örneğine benzer şekilde, öznenin hesabın sonucundan oldukça emin olacağı bir durumla karşılaşırırdık. Eğer bunu akran kabul edilen diğer özne de yaptıysa, farklı bir sonuca ulaşılması pek de beklenen bir durum olmazdı.²⁹ O halde, öznelerin şüphe duymakta zorlanacağı inançlarla ilgili anlaşmazlık durumlarının açıklaması makul olmayan ya da tuhaf olarak tabir edilebilecek bir şeylerin olduğudur. Örneğin, akranında ciddi bir bilişsel problem olması ya da belki akranın şaka yapıyor olması gibi bir açıklama çok daha akla yatkın olacaktır. Bu nedenle, özne anlaşmazlığa rağmen inancını sürdürebilir; fakat bu, öznenin başlangıçtaki delillerinden dolayı değil, durumun tuhaflığı sebebiyledir. Böylece, karşısındakinin epistemik akranı olduğuna yönelik öznenin başlangıçtaki inancı sarsılmıştır ve bundan böyle özne, rasyonel bir şekilde inancını korumaya devam edebilir. Dahası, Christensen bu tür örneklerde iki farklı ikinci düzey delil olduğuna işaret eder.³⁰ Anlaşmazlığın kendisi olan negatif yönlü ikinci düzey sarsıcı delilin yanı sıra, öznenin kendi inancının güvenilir olduğuna inanmak için de ikinci düzey delilleri vardır. Çünkü bu tür durumlarda özneler oldukça güvenilir metotlar kullanmış veya bu konuda özenli davranmıştır. Dolayısıyla, öznenin hem P'ye hem de P'nin güvenilir olduğuna inanmak için sebepleri bulunur. Pozitif yönlü bu ikinci düzey sebeplere dayanarak, özne böyle bir inanç konusunda anlaşmazlığa düşülmesini makul bulmayabilir ve bu tutumunu birinci düzey delillerine dayandırmadığı için bağımsızlık prensibini ihlal etmez.

3. Akranlığın Delilleri ve Uzlaşımçı Reaksiyon

Özetlersek, uzlaşımçılığa göre akran anlaşmazlığında anlaşmazlık durumunun kendisi, anlaşmazlık konusu inanç için sarsıcı güce sahip ikinci düzey bir delildir. Pozitif bir epistemik statüye sahip inançları sarsacak bu delil diyelim ki $-H$ olsun. Lackey, bazı durumlarda pozitif epistemik statülü inançların $-H$ 'ye direnebileceğini savunur. Buna karşılık olarak Christensen, eğer anlaşmazlık konusu inancın güvenilir olduğuna yönelik birtakım deliller varsa, Lackey'nin haklı olduğunu; ancak bunun uzlaşımçı görüş için açıklanamayacak bir şey olmadığını düşünmektedir. Pozitif epistemik statüye sahip bir inanç için, bu inancın güvenilir olduğuna da inanmayı rasyonelleştirecek pozitif anlamda ikinci düzey deliller olabilir. Diyelim ki bu deliller $+H$ olsun. Bu durumda, anlaşmazlığa rağmen $+H$ ile $-H$ birbirini nötralize eder. O halde, $-H$ 'nin sarsıcı gücü kırılır ve özne anlaşmazlık konusu olan inancını sürdürmeye devam edebilir.

28 Christensen, "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism", 9.

29 Christensen, "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism", 8-9.

30 Christensen, "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism", 10.

Bu noktada Christensen'in savunması bir probleme kapı açmaktadır. Çünkü bazı durumlarda öznenin, karşısındakinin akranı olduğunu kabul etmesinin sebepleri, kendisi gibi pozitif karakterli ikinci düzey delillere sahip olması ya da olabileme potansiyelidir. Buna karşın -H, akran olup olmamakla ilgili bir delil değilken, +H her iki özne için de sağlandığında akran sayılmanın ya da akran olduğuna inanmanın bir delili olarak işlev görür. Bundan dolayı, ikinci düzey pozitif delil bazen karşısındakinin akran olarak görmeye ya da görmemeye yönelik bir karşı delil olmayabilir. Yukarıda da açıklandığı gibi, uzlaşıcılık iki öznenin epistemik bakımdan simetrik olduğu, yani epistemik akranların söz konusu olduğu senaryolarda anlaşmazlığın kendisi olan ikinci düzey delilin öznenin kendisinden şüphe etmesi için iyi bir delil olduğunu ileri sürmektedir. Öznelerin simetrik olması sebebiyle, özneler birinci düzey delillerini inançlarını sürdürmek için döngüsellik problemlerine düşmeden kullanamaz ve ayrıca anlaşmazlık durumunu karşısındaki öznenin akranı olmadığını düşünmek için bir delil olarak ele alamaz. Çünkü bu tür anlaşmazlıklarda ikinci düzey delil, hatalı olanın kim olduğuna yönelik öznelere bir ipucu vermemektedir. O halde, rasyonel olan tutum öznenin kendisinin hatalı olma ihtimalini göz önüne alarak inancına yönelik itimadını düşürmesidir.

Lackey ise, bu genel reçetenin hatalı olduğunu, gerekçelendirme düzeyi yüksek inançlarda anlaşmazlık durumunun öznenin karşısındakininde bir problem olduğunu düşünmeyi makul kıldığını savunur. Yüksek düzeyde gerekçeli inançlar hata ihtimali yok denecek kadar az olan inançlardır. Buna rağmen bir anlaşmazlık söz konusuysa, öznelerden birisinin ciddi bir bilişsel bozukluk durumunda olduğunu gösterir. Eğer özne, kendisinin böyle tuhaf bir duruma sahip olmadığını rasyonel bir şekilde düşünebiliyor ya da böyle bir durumda olduğunu düşünmek için herhangi bir kişisel enformasyonu bulunmuyorsa, o halde en akla yakın seçenek karşısındakinin böyle bir durumda olduğunu düşünmek olacaktır. Böylece, özne başlangıçta varsaydığı gibi, karşısındakinin akranı olduğu inancının hatalı olduğuna inanabilir. Burada, birinci düzey inancın gerekçelendirme düzeyi sebebiyle öznenin kişisel enformasyonunu makul bir gerekçe yapması, bir simetri kırıcı olarak rol oynar.

Lackey haklıysa, birinci düzey deliller akran anlaşmazlığı durumlarında rasyonel tutumları belirlemede bir role sahip olabilir. Dahası, en azından bazı durumlarda ikinci düzey delilin sarsıcı rolünü kırabilir. Bunun bir sonucu olarak bağımsızlık prensibi ve uzlaşıcılığın temel tezi rasyonelite hakkında genel bir epistemik ilke olmaktan çıkmaktadır. Christensen, bu itirazın ne bağımsızlık prensibi için ne de uzlaşımçı görüş için bir problem olmadığını düşünmektedir. Çünkü, uzlaşımçılığa göre akran olmayı belirleyen unsur delilsel ve bilişsel eşitliktir. Eğer özne, inancının oldukça güvenilir bir sürecin sonucunda oluştuğuna inanıyorsa, bu inanç hakkında birinci düzey delillerinin yanı sıra ikinci düzey delillere de sahiptir. Yani, özne hem inancı için iyi sebeplere hem de bu inancında rasyonel olduğuna inanmak için iyi sebeplere sahiptir. Böyle durumlarda anlaşmazlık halinde olunması, öznenin karşısındakinin akranı olmadığına inanmayı rasyonelleştirir. Fakat, Christensen'a göre bunun sebebi öznenin inancının birinci düzey delilleri değil, inancının rasyonel olduğuna inanmayı makulleştiren ikinci düzey delillerdir. Dolayısıyla, özne inancının doğrudan delillerine başvurarak değil, pozitif karakterli ikinci düzey delillerine başvurarak anlaşmazlık durumundan kaynaklanan sarsıcıyı bertaraf edebilir. Böylece, bağımsızlık prensibine aykırı bir tutum söz konusu edilmez.

Christensen'in bu savunması haklı görünmekle birlikte, uzlaşıcılık açısından hangi durumlarda ikinci düzey negatif delilin bir sarsıcı kabul edileceği konusunda belirsizlik doğurmaktadır. Burada problem şudur: Eğer pozitif karakterli ikinci düzey delillere sahip olan öznelere anlaşmazlık durumunu görmezden gelmesi rasyonel bir tutumsa, epistemik performans bakımından iyi olduğuna, bir konuda uzman olduğuna inanan ya da inancının güvenilir olduğunu düşünmek için sebepler edinen her özne, akranında bir problem olduğuna inanabilir. Fakat, böyle bir delile sahip her özne makul şekilde akranının problemliliğini düşünebilir mi? Aşağıdaki örnek bu konuda bir fikir vermektedir:

Epistemoloji ve Kötü İblisler

Farz edelim, eşit şekilde nitelikli iki epistemolojist olan Rich ve Alvin, kötü bir iblisin aldatmalarına maruz kalan bir dünyadaki kişilerin, epistemik açıdan nasıl bir durumda olacaklarına dair bir tartışma yürütmektedirler. Rich, bu dünyanın kurbanlarının yine de inançlarının gerekçeli olacağı sonucuna varır. Alvin ise, kabahatli olmamalarına rağmen bu dünyanın sakinlerinin inançlarının gerekçeli olamayacağı sonucuna ulaşır. Birbirleriyle argümanlarını paylaşırlar, fakat buna rağmen anlaşmazlıkta ısrar ederler.³¹

Bu örnekte olduğu gibi iki filozofun ya da bir konuyla ilgili iki uzmanın anlaşmazlık halinde olduğu durumlarda akranların her birinin pozitif karakterli ikinci düzey delili ya da Lackey'nin ifadesiyle kendilerinde bir problem olmadığına yönelik kişisel enformasyonu bulunmaktadır. Sonuçta, bir uzman yalnızca delillerine dayanarak inancını oluşturmaz; ayrıca, tecrübeye dayanan birikimini kullanarak bu inancın veya kendi akıl yürütmelerinin rasyonel olduğuna da inanabilir. Uzlaşımçı yaklaşımın temel tezi, akran olmayı simetrik bir epistemik pozisyon olarak düşündüğünden, uzmanlar arasındaki bir anlaşmazlık durumunda da rasyonel tavrın inançlarına duyduğu itimadı düşürmesi gerektiğidir. Ancak, Lackey'nin itirazına karşılık Christensen'in ileri sürdüğü savunma, inancının güvenilir olduğuna da rasyonel bir şekilde inanabilen bir öznenin anlaşmazlık durumunun sebebinin karşısındakinde aramasına müsaade etmektedir. Bu durumda, söz konusu düşünce ya uzlaşımçı yaklaşıma karşıttır ya da uzlaşıcılık yalnızca düşük düzeyde gerekçeli inançlar üzerinde işleyen bir yaklaşımdır.

Bu sorunla karşı kaşıya kalınmasının nedeni, Christensen'in ikinci düzey pozitif karakterli delillerin rolüyle ilgili görüşlerinin, rasyonel tutumları belirlemede bir sınır belirlememesidir. O halde, bu belirsizliği giderecek bir eklemeye söz konusu problem çözülebilir. Şöyle ki, epistemik simetri, akran olmanın belirleyici ölçütüyse, pozitif türdeki ikinci düzey delillerin gerçekten bu simetriyi bozması gerekir. Bunu bir örnekle açıklarsak, varsayalım A1 ve A2 isminde iki asistan hekime aynı vakaya teşhis koymaları istensin. İkisi de birbirlerini akran kabul etmekte ve aynı verilerden bir sonuca varmaya çalışmaktadırlar. A1, teşhisini koyar ama bu teşhisten emin olmak için bir uzmanın görüşüne de başvurur. Uzmanın da bu teşhisi onaylamasıyla A1, ulaştığı sonucun güvenilir olduğunu düşünmek için de ikinci düzey pozitif deliller edinir. Yukarıda ifade edildiği gibi, Christensen'a göre inancının rasyonel olduğunu düşünmek için bir öznenin

31 Matheson, *The Epistemic Significance of Disagreement*, 69.

anlaşmazlık konusu inançtan bağımsız olarak edindiği ikinci düzey deliller varsa, anlaşmazlık durumundan kaynaklanan sarsıcı ikinci düzey deliller bertaraf edilebilir. Dolayısıyla, A1'in elinde bu tür deliller vardır ve eğer A2 ile bir anlaşmazlık durumu oluşursa, A1 rasyonel bir şekilde teşhisine güvenmeyi sürdürebilir. Buna karşın, varsayalım A2' de teşhisini onaylatmak için bir uzmana başvurmuş ve teşhisinin rasyonel olduğuna yönelik ikinci düzey pozitif delile sahiptir. O halde, A2'de inancını korumaya rasyonel bir şekilde devam edebilir ve sonuç olarak anlaşmazlık durumu ortadan kalkmaz.

Anlaşmazlık halinin korunması uzlaşımçı yaklaşımın ana fikriyle uyumsuz bir sonuçtur. Çünkü uzlaşıcılık öznelerin inançlarını askıya alması gerektiğini iddia ederken anlaşmazlık durumunun da rasyonel bir şekilde nasıl ortadan kalkabileceğini göstermektedir. Fakat, bundan daha önemli olan nokta, A1 ve A2 arasındaki anlaşmazlık durumunun aslında gerçek bir anlaşmazlık örneği olmamasıdır. Çünkü iki öznenin de erişime sahip olmadığı bir delil, yani her öznenin birbirinden bağımsız olarak edindiği, uzman görüşü dolayısıyla haberdar olmadıkları bir enformasyon söz konusudur. Bu delilden haberdar olmayan özneler, delisel anlamda simetrik olmadıklarına inanarak epistemik tutum geliştirirler. Halbuki, iki özne de uzmandan görüş alarak yeni bir delil edindikleri için, aslında delisel simetriyi, yani birbirlerini akran kabul etmek için eşit güçte sebeplere sahip olma durumunu korurlar. Eğer birbirlerine pozitif karakterli ikinci düzey delillerini bildirselerdi, durumun farkında olacak ve birbirlerinin hatalı olduklarını düşünmek makul olmayacaktı.

Christensen'in savunması bu tür durumları ayırt etmemektedir. Bunun bir sonucu olarak uzlaşıcılığın genel tezleri ve bahsi geçen örnek durumlarda nasıl bir reaksiyonu savunduğu belirsiz hale gelmektedir. Bunu önlemek, ikinci düzey sarsıcı delillerin yalnızca gerçek bir anlaşmazlık durumunda mümkün olduğunu gözeterek mümkündür. Bu bakımdan, pozitif karakterli ikinci düzey deliller ancak şu söz konusu değilse anlaşmazlık durumu üzerinde bir sarsıcı olabilir: İnançının rasyonel olduğunu düşünmek için bir öznenin anlaşmazlık konusu inançtan bağımsız olarak edindiği ikinci düzey deliller mevcut ve *bu deliler öznelerin birbirlerinin akran olduğunu düşünmelerine bir sebep sağlamıyorsa*, anlaşmazlık durumundan kaynaklanan sarsıcı ikinci düzey deliller bertaraf edilebilir. Böylece, iki uzmanın tartışmasında gerçek bir anlaşmazlık durumu delisel eşitliği gerektirdiğinden, uzmanların kendi inançlarının güvenilir olduğuna yönelik sebeplerinin bu delisel eşitliğin bir parçası olması gerektiği ya da en azından iki öznenin de pozitif karakterli ikinci düzey delillere sahip olduğuna yönelik bir inancı olması gerekir. Böyle bir durumda anlaşmazlığın kendisi bir ikinci düzey sarsıcıdır ve öznelerin yüksek düzeyde gerekçeli olan veya böyle olduğuna inandığı inançları ikinci düzey sarsıcıyı sarsamaz. Aksi halde, özneler karşısındakini akran olarak kabul etmenin sebeplerini, anlaşmazlıktan sonra karşısındakini akran olarak kabul etmemenin sebebi olarak kullanırlar ve bu, epistemik olarak döngüsellik problemini gündeme getirerek epistemik açıdan uygun olmayan bir tutuma sebep olur.

Epistemoloji ve Kötü İblisler örneğinde, Rich ve Alvin, kendi argümanlarını titizlikle kurarlar ve belki de bu argümanların güçlü olup olmadığı hakkında akranlarından görüş de alabilirler. Dolayısıyla, ikisi de argümanlarının güçlü olduğuna güvenmek için iyi sebeplere sahip olabilir.

Bununla birlikte, bir konuyu tartıştıklarında, birbirlerini akran kabul ederlerken, birbirlerinin uzman olduğunu, inançlarına yüksek düzeyde güven duyacaklarını ya da bu konuda bir takım iyi sebeplere sahip olacaklarını da göz önüne alırlar. O halde, akran olduklarına inanırken ikisi de karşısındakinin +H'ye sahip olduğunun bilincindedir. Böylece, +H, akran olmakla ilgili bir delil olarak başlangıçta epistemik bir rol oynar. Buna rağmen, anlaşmazlığın ortaya çıkmasıyla birlikte öznelerin akran olduklarına inanmanın bir parçası olan +H'yi, bundan böyle akran olmadıklarına inanmak için bir delil olarak kullanması rasyonel bir görünüm sergilemeyecektir.

Bu noktada, yüksek düzeyde gerekçeli inançlarla ilgili bir başka konu daha gündeme gelebilir. Lackey, bir özne, her ne kadar karşısındakinin akranı kabul ediyor ve bunun için iyi sebeplere dayanıyor olursa olsun, 2 ile 2'nin dört ettiği inancına karşı çıkan akranın artık akran olmadığına ve 2 ile 2'nin dört ettiği inancını sürdürmenin rasyonel seçenek olduğuna dikkat çeker.³² Uzlaşımçı tez böyle bir örnekte de anlaşmazlığın kendisinin bir epistemik sarsıcı olduğunu iddia edebilir mi? Christensen'in da dikkat çektiği gibi bu tür aşırı örnekler için elbette uzlaşımçılık inançlardan vazgeçmeyi savunmaz. Fakat, bunun sebebi bu tür inançların yüksek gerekçeli olması ya da ikinci düzey pozitif karakterli gerekçelere sahip olmaları değildir. 2 ile 2'nin dört etmesi ya da benzeri aşırı örnekler birer toplumsal enformasyondur. Tamamen veya oldukça yaygın olan bu tür enformasyonlar, doğru kabul edilen ve şüphe konusu edilmeyen inançlardır. Dahası, akran olsun ya da olmasın bu tür enformasyonlar ortak olarak paylaşılr. Dolayısıyla bir özne, 2 ile 2'nin 5 ettiğini iddia ederse, akran olmakla ilgili değil, birinci düzey delillere saygı göstermemekle ilgili bir kusura sahiptir. Çünkü akranlar bu enformasyona sahiptir ve akran olmak delilsel eşitliği varsaydığından, ortak enformasyonu dikkate almayan bir özne bu eşitliği bozmuştur. Yani, özneler aynı delillerden yola çıkarak farklı bir sonuca ulaşmış olmazlar. O halde, bu türden anlaşmazlıklar bir akran anlaşmazlığı örneği değildir ve uzlaşımçılık için problem oluşturmamaktadır.

Sonuç

Bu makale, akran anlaşmazlığında tartışan tarafların, anlaşmazlığa dayanarak birbirlerinin aslında akran olmadıklarını düşünmelerinin makul olup olmadığını konu edinir. Lackey'e göre şüphe duymakta zorlanacağımız inançlarımız vardır ve karşımızdaki kişiyi epistemik anlamda aynı düzeyde görüyor olsak bile, bu inançlardan vazgeçemeyiz. Ancak, anlaşmazlık karşısında inancımızı korumanın bir sebebi olmalıdır ve Lackey'e göre bunun gerekçesi kişisel enformasyondur. Buna göre, şüphe duyulması zor inançlarda ihtilaf halinin ortaya çıkması, öznelerden birisinin problemlili olduğunu gösterir. Söz konusu inanç oldukça güvenilir ve kişi kendisinde bir sorun olduğuna inanmak için bir delile sahip değilse, tek makul seçenek karşısındakine güvenmemek olur.

Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi, Lackey'nin akran anlaşmazlığında rasyonel reaksiyonun inançları askıya almak olduğunu savunan uzlaşımçı teze bir itiraz olarak dile getirdiği bu düşüncelerine Christensen katılmamaktadır. Bununla birlikte, Christensen bu tür örneklerde

32 Lackey, "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance", 308.

Lackey'in önerdiği epistemik tutuma karşı çıkmaz. Yalnızca, söz konusu tutumların uzlaşıcılığa aykırı olmadığını öne sürer. Buna karşın, anlaşmazlık durumuna dayanarak karşısındakinin artık akranı olmadığına inanmanın rasyonel bir tutum olması, uzlaşıcılık için problemlidir. Bunun en iyi görülebildiği durumlar uzman anlaşmazlıklarıdır. Bu makalede gösterilmeye çalışıldığı gibi, bir özne inancının güvenilir olduğuna da inanacak sebeplere sahip olsa bile, karşısındakinin kendisiyle aynı seviyeye ve delillere sahip olduğuna baştan beri inanıyorsa, anlaşmazlık durumunu karşısındakinin akranı olmadığına yönelik bir delil olarak kullanamaz. Çünkü gerçek bir anlaşmazlıktan bahsedilebilmesi için, kişi, inancının güvenilir olduğuna yönelik delillerini karşısındaki özneye paylaşıyor olmalı ya da en azından karşısındakinin akran olduğuna başlangıçta inanırken, onun da bu türden delillere sahip olabileceğine inanmalıdır. Aksi halde, epistemik simetri özneler arasında sağlanmadığından, uzlaşımçı tez zaten gündeme gelmemektedir. Dolayısıyla, bir özne inançlarına ya da inançlarını oluştururken kendi bilişsel yapısına yüksek düzeyde güveniyor ve tartışma halinde olduğu kişinin de akran olduğuna inanıyorsa, akranının da kendisi kadar güvenilir inançlar oluşturabileceğine inanmalıdır. Bunun bir sonucu olarak, öznenin karşısındaki kadar hatalı olma ihtimalini bir delil olarak görmesi ve uzlaşımçı tezin savunduğu gibi inancına yönelik itimadını düşürmesi gerekir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bu makale "Çağdaş Epistemolojide İkinci Düzey Sarsıcılar ve Rasyonelite Problemi" başlıklı devam eden doktora tezinden üretilmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

This article is based on my ongoing PHD. thesis titled "Second Order Defeaters and the Rationality Problem in Contemporary Epistemology".

Kaynaklar / References

- Christensen, David. "Epistemology of Disagreement: The Good News". *The Philosophical Review* 116, No 2 (2007): 187-217.
- Christensen, David. "Higher-Order Evidence". *Philosophy and Phenomenological Research* 81, No 1 (2010): 185-215.
- Christensen, David. "Disagreement, Question-Begging and Epistemic Self-Criticism". *Philosophers Imprint* 11, No 6 (2011): 1-22.
- Feldman, Richard. "Respecting The Evidence". *Philosophical Perspectives* 19, (2005): 95-119.
- Feldman, Richard. "Epistemological Puzzles about Disagreement". *Epistemology Futures*, Editör S. Hetherington, 216-36. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Frances, Bryan. "Disagreement". *The Routledge Companion to Epistemology*, Editörler S. Bernecker ve D. Pritchard, 68-74. New York: Routledge, 2011.
- Grundmann, Thomas. "Defeasibility Theory". *The Routledge Companion to Epistemology*, Editörler S. Bernecker ve D. Pritchard, 156-66. New York: Routledge, 2011.
- Kelly, Thomas. "The Epistemic Significance of Disagreement". *Oxford Studies in Epistemology*, Editörler T. S. Gendler ve J. Hawthorne, 1:167-94. New York: Oxford University Press, 2005.

- Lackey, Jennifer. "A Justificationist View of Disagreement's Epistemic Significance". *Social Epistemology*, Editörler A Haddock, A. Miller, ve D. Pritchard, 298-325. New York: Oxford University Press, 2010.
- Lasonen-Aarnio, Maria. "Higher-Order Evidence and The Limits of Defeat". *Philosophy and Phenomenological Research* 88, No 2 (2014): 314-45.
- Matheson, Jonathan. *The Epistemic Significance of Disagreement*. New York: Springer, 2015.
- Skipper, Mattias, ve Asbjørn Steglich-Petersen. *Higher-Order Evidence: New Essays* kitabına giriş, Editörler Mattias Skipper ve Asbjørn Steglich-Petersen. New York: Oxford University Press, 2019.

